

Mahatma Gandhi ve Sessiz Direnişi

Esra Gümrükçüoğlu*

ORCID: 0000-0003-1274-3197

Öz

Mahatma Gandhi, sömürgecilik, haksızlık, yolsuzluk gibi birçok unsura karşı başlattığı direnişiyle sevgi, saygı, adalet ve özgürlüğün değerini tüm dünyaya göstermeyi amaç edinen bir kişidir. Şiddet karşısında şiddetsiz kalmanın ne kadar önemli olduğunu öngören Mahatma Gandhi, sessiz, mücadeleci ve kitleleri sessizce sürükleyen “Sessiz Direniş”in de sembolüdür. O, İnanıldığı bu yolla ülkesinin kaderini değiştirmiştir. Onun insanca yaşama gayesiyle başlattığı direnişi, Hindistan’ın özgür bir ülke olmasında etkili olmuştur. Çalışmamızda, Mahatma Gandhi’nin liderlik yolunda karakterini şekillendiren ilkeleri ve ülke siyasetine yön veren eylemleri “Sessiz Direniş” temelinde irdelenmiştir. Bu bağlamda, çalışmamızda şiddet karşısında pasif duruşla sistematize ettiği sessiz ancak etkili direnişi ile sembol haline gelen Mahatma Gandhi’nin mücadelelerine ana hatlarıyla değinilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Mahatma Gandhi, Hindistan, Sessiz Direniş, İngiltere, Sömürge

Gönderme Tarihi:18/07/2018

Kabul Tarihi:18/08/2018

*Giresun Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, E-Posta:esra.eg@gmail.com

Mahatma Gandhi and Silent Disobedience

Abstract

Mahatma Gandhi is a person who aims to show the value of love, respect, justice and freedom to the whole world with the resistance he has launched against many elements such as colonialism, injustice and corruption. Mahatma Gandhi, who foresaw the importance of being non-violent in the face of violence, is also a symbol of a silent challenger, the Silent Disobedience. In this way he believed, he changed the destiny of his country. His resistance to humane living has been influential in the fact that India is a free country. In our work, the principles that shaped Mahatma Gandhi's character in the way of leadership and his actions that directed the politics of the country were examined on the basis of Silent Disobedience. In this context, Mahatma Gandhi's struggles, which became symbolized by his silent but effective resistance systemized by passive stance against violence, are outlined.

Keywords: Mahatma Gandhi, India, Silent Disobedience, Britain, Colonialism

Received Date: 18/07/2018

Accepted Date: 18/08/2018

Махатма Ганди и его тихое сопротивление

Резюме

Махатма Ганди это великая личность, которая возглавила сопротивление против колониаторской политики, несправедливости и злоупотребления доверием, поставив перед собой цель показать всему миру ценность любви, уважения и свободы. Пропагандируя отказ от насилия в ответ на другое насилие, Махатма Ганди сам вел мирное сопротивление и привлекал к нему массы, став его основным символом. Этот путь, в который он свято верил, помог ему изменить судьбу своей страны. Борьба за достойные условия жизни людей привела к независимости Индии. Данное исследование посвящено принципам, сформировавшим характер Махатмы Ганди, и мероприятиям на основе ненасильственного сопротивления, которые придали основное направление политике страны. Своим систематическим отрицанием жестокости, ненасильственным, но эффективным протестом Махатма Ганди превратился в символ сопротивления, что и определило красную линию его борьбы.

Ключевые слова: Махатма Ганди, Индия, Ненасильственное сопротивление, Англия, колония

Получено: 18/07/2018

Принято: 18/08/2018

Giriş

Mahatma¹ Gandhi mesleği olan avukatlığı yaparken İngiliz meslektaşları ile aynı statüde olmasına rağmen ten rengi sebebiyle ikinci sınıf muamelesi görmüş, bu haksızlık karşısında haklı savunusunu yapmıştı. Mahatma Gandhi'nin bu davranışı Hindistan halkı tarafından benimsenmiş ve bu, Hindistan'da İngiliz yönetimine karşı bir direnişi de beraberinde getirmişti. Hintlilerin ve Hindistan'ın İngiliz sömürgesi haline geldiğini gören Mahatma Gandhi halkın desteğini alarak şiddete başvurmadan direniş yolunu seçer. Halkın huzuru için sergilediği tutum ile örnek bir kişilik olan Mahatma Gandhi'nin kararlı duruşu hem Hindu hem de Müslümanları bir araya getiren önemli bir imgedir. Böylece halk emperyalizm karşısında birleşmiş ve bir bütün olarak direnişi desteklemiştir.

Yakın geçmişe baktığımızda Mustafa Kemal Atatürk ile çağdaş olduğu bilinen Mahatma Gandhi'nin, Türkiye'deki siyasi ve sosyal gelişmeleri yakından takip ettiği bilinmektedir. Özellikle batı karşıtı başlatılan direnişi desteklediği; kendi ülkesinde de söz konusu mücadelenin benzerini yaşayarak sömürgeci güçlerin mallarını boykot etme yoluyla yansıttığı görülmüştür. Mahatma Gandhi'nin bu direnişiyle büyük güçlere karşı sesini duyurarak tarihin en kayda değer hareketini başlatmış oldu. Öte yandan (1940-1941) Almanya'da da sosyal açıdan benzer olayların yaşandığını bilen Mahatma Gandhi'nin Adolf Hitler'e de mektuplar yazdığı vatanına karşı gösterdiği bağlılığı övdüğü ancak yapılan katliamlara "canavarca" olduğun vurgulayarak bu eylemlerine son vermesini istediği bilinmektedir.

Mahatma Gandhi'nin Biyografisi

Hindistan'ın Gujarat Eyaleti'nin Porbandar kasabasında doğan (2 Ekim 1869) Mohandas Karamçand Gandhi,² dindar bir ailenin dördüncü çocuğudur.³ Mahatma Gandhi, Hindistan'da sosyal sınıflanmayı belirleyen kast sisteminden Vaisya⁴ sınıfına mensuptur. Babası Kaba Gandhi çeşitli hukuki ve siyasi görevlerinin yanı sıra birkaç kez başbakanlık görevinde

¹ Mahatma "Ulu, Yüce Ruh" anlamına gelmektedir. Bkz: Mustafa Mencütekin, "Sinema Perdesinde Kırılan Karizma Işığı: Mahatma Gandhi", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 18, Konya, 2007, s. 368.

² Mohandas Karamçand Gandhi, Hakikatin Peşinde Başımdan Geçenler, (Çev: Vedat Günyol), Alfa Yaşam, II. Baskı, İstanbul, 2016, s. 21.

³ Ved Mehta, Mahatma Gandhi And His Apostles, Penguin Book, USA, 1977, p.70.

⁴ Esra Büyükbakçeci, Hint'te Kast Sisteminin İlk İzleri ve Hint Edebiyatındaki Yeri, DTCF Dergisi, Sayı 56, Ankara, 2016, s. 240.

Gümrükçüoğlu

bulunduğu; annesi Putlibai'nin de babası gibi devlet işlerinden anlayan zeki bir kadın olduğu bilinmektedir. Gandhiler başlangıçta bakkallık yaparken dedesinden başlayarak üç kuşak boyunca Kathiawad'da⁵ çeşitli devletlere başbakanlık yapmışlar. 13 yaşında iken Kastura Bayi ile evlenen Mahatma Gandhi'nin bu evliliğinden üç oğlu dünyaya gelmiştir.

Mahatma Gandhi'nin henüz ortaokul seviyesinde yaptığı evlilik, okuldaki başarısını olumsuz etkilese de sonra ki yıllarda başarılı bir öğrenci olmuş birçok burs elde etmiştir. Kardeşleriyle birlikte aynı okula giden Mahatma Gandhi ile abisi aynı dönemde evlenmiştir. Evliliklerinden dolayı eğitim-öğretim hayatlarına bir yıl ara vermek zorunda kalmaları abisinin okulu bırakmasına neden olmuştur. Orta eğitimini 18 yaşında bitiren Mahatma Gandhi, Bombay'da Samaldas College'a başlamış ve babasının dostu olan Mavji Dave'nin tavsiyesi üzerine hukuk eğitimi almak üzere İngiltere'ye gitmeye karar vermiştir.

Hindu dinine mensup Mahatma Gandhi'nin mezheplerinin deniz aşırı gitme yasağını çiğnediği için kasttan çıkarılması⁶ onun İngiltere'ye hukuk eğitim için gitmesini engellemeye yetmemiştir. İngiltere'de eğitimini tamamlayıp yurda dönen Mahatma Gandhi, ülkesinde yaşanan adaletsizlikleri gördüğünde oldukça etkilenmiş duygusal olarak kaldıramamıştır.

Hindistan halkının “bapu”su yani babası olarak saydığı Mahatma Gandhi, prensip sahibi olarak tanınan ve “Benim mesajım yaşamımdır.” diye nitelediği ömründe Sessiz Direnişine yolda bir takım düstur ve ilkeler benimsemiştir. Her insanın hayatından bir ders çıkarması gerektiği düşüncesinde olan Mahatma Gandhi, kendisinin de hayatından çıkardığı derslerden en önemlisinin; kendi belirlediği ve yedi ölümcül günah olarak nitelediği aşağıda verdiğimiz unsurlardan uzak durmak olduğunu belirtmiştir.

Hayat Prensipleri/Yedi Günah

Mahatma Gandhi, çalışma olmadan servet; vicdan/bilinç olmadan haz; karakter olmadan bilgi; ahlak olmadan ticaret; insanlık olmadan bilim; özveri olmadan din; ilke olmadan siyasetin insanı günaha götüren unsurlar olduğuna inanmış ve bunlardan uzak durulması gerektiğini savunmuştur.

⁵ Kathiawad Avrupa etkisinden uzak küçük çaplı otokrat gibi görünen İngilizlerden önce yerli makamlar tarafından yönetilen şehir devletiydi. Bkz: Louis Fischer, Gandhi His Life And Mesage For The World, A Signet Key Book, USA, 1954, p. 9.

⁶ Nuray Özenç, Gandhi'nin İfadesiyle Ahimsa, Edebiyat Dergisi, Sayı 15, Konya, 2006, s.168.

Gümrükçüoğlu

Emeksiz Kazanç Mahatma Gandhi'nin babası Kaba Gandhi, devlete bağımlılığıyla bilinen, rüşvet kabul etmeyen ve servet sahibi olmak gibi bir tutkuya sahip olmayan bir kişiydi.⁷ Aynı bilinçte yetişen Mahatma Gandhi, geçim parasının alın teriyle kazanılmış olmasına dikkat etmiş ve avukatlık mesleğinin daha ilk yıllarında devlet dairelerinde dönen rüşvet olaylarını görek zahmetsiz kazancın doğru olmadığını düşünmüştür.

Bilinçsiz Haz İngiltere'de olduğu dönemde yaşadığı acı bir tecrübe onu kendi mesleğini icra etmesinde önemli bir etken olmuştur. Mahatma Gandhi'nin ten renginden dolayı saçını kesmemesi, ona kendi işini yaparak özgüven kazanma yolunu açmıştı.⁸ Mahatma Gandhi böylelikle sade bir yaşam şekli benimsemiş ve çocuklarını da bu şekilde yetiştirmişti. Tüm benliğini saran kast duygularının yok edilmesi için yıllar geçecek olsa da O, birçok yönden kendini topluma adanmanın öncelikle kendi yaşamını düzenlemekten geçtiğine inanmıştır.⁹

İlkesiz Siyaset Mahatma Gandhi, dürüst idarecilerin ilkelerinin halka, vatana, dünyaya hayırlı olmak çevresinde şekillendiği görüşünde olmuştur.¹⁰ Bu siyasete göre vatanını ve halkını iyi tanıyan bir siyasetçi en iyi siyasetçi sayılabilir.

Özverisiz İnanç Gandhi bir inanca sahip olmakla o inancı yaşamak arasında ki farkı görmüş ve İngiltere'de kaldığı dönemde Kitab-ı Mukaddes, Tevrat, Bhagavat Gita'yı okumuş Hinduizm'i yeniden anlamaya çalışmıştır. Bu bağlamda Mahatma Gandhi'nin ahimsasını¹¹ kendini yeniden tanıma temeline oturtmak yanlış olmayacaktır. Gita'yı¹² okumayı benimsedikten sonra dertlerine çözüm bulmak için ona başvurmuştur. İnsanın ruhen terbiyesinin ancak ahimsa ile başarabileceği vurgulayan Mahatma Gandhi için ahimsa, Sessiz Direnişinin kapısını açan bir anahtar olmuştur.¹³ Dolayısıyla özveri göstermeden yapılan ibadet eksik inancın ürünü olarak addedilmiştir.

⁷ Gandhi, a.g.e., s. 20.

⁸ Gandhi, a.g.e., s. 271.

⁹ Arthur Lewellyn Basham, The Wonder That Was India, Grove Press Inc. New York, 1954, p.151.

¹⁰ Özenç, a.g.m., s.168.

¹¹ Ahimsa, karşılık vermeden acı çekmek ve vurana vurmamak için güçlü olmayı gerektiren bir uygulamadır. İnsan yaşamındaki tek gerçek güç kabul ettiği Ahimsayı "Hakikat"i ararken keşfettiğini söylemiştir. Bkz: Özenç, a.g.m., s.167.

¹² Bhagavad-Gita Tanrının Şarkısı, Çev: Ömer Cemal Güngören, Yol Yayınları, İstanbul, 2001, s. 9.

¹³ Gandhi, a.g.e., s. 331.

Gümrükçüoğlu

Niteliksiz Bilgi Mahatma Gandhi, bilim ve terbiye ile eğitim ve öğretimin birbirinden ayrılmaması gerektiği kanısındadır. Ona göre birey, bilgisini ahlak ve edep anlayışının verildiği bir sistem dâhilinde geliştirirse insanlara faydalı olabilir.

Ahlaksız Ticaret Mahatma Gandhi ticaret, tıpkı arkadaşlık gibi saygı, dürüstlük ve güven temelinde oluşması gerektiği düşüncesinden hareketle ticaretin de ahlaklı olanının insanı huzura erdireceğini öngörmektedir.

İnsaniyetsiz Bilim Mahatma Gandhi, bilimin varlık sebebinin insanların huzuru ve refahı olduğu savını benimsemektedir. O, bilim insanların insanlık ve vicdan anlayışından yoksun oldukları sürece, hüsrana uğrayacaklarını düşünmektedir.

Mahatma Gandhi'nin İlkeleri

Mahatma Gandhi, ülke refahını sağlamak ve halkı huzura kavuşturmak için çıktığı yolda benimsediği belli başlı ilkelere sahip bir liderdi. Bunları başlıklar halinde sıralamak gerekirse,

Doğruluk Mahatma Gandhi'nin ilkelerinde ilk sırayı her şeyin başı sayılacak doğruluk almaktadır. Ömrünü Satya'yı (hakikat-doğru) bulmaya adanmış Mahatma Gandhi, kendi hatalarından yola çıkarak deneyimler kazandığını düşünmüş ve inançlarını "Doğruluk Tanrı'dır" ifadesiyle özetlemiştir.

Pasif Direniş Mahatma Gandhi için mücadele pasif direnişle aynı doğrultudadır. Hayatta kalmak ve insanca yaşamak için mücadele yolunda tercihini pasif direnişten yana yapan Mahatma Gandhi, bu düşüncüyü ciddi anlamda siyaset boyutunda ilk uygulayan lider konumundadır.

Et Yemezlik Hinduizm'in en göze çarpan prensiplerinden biri kuşkusuz et yememektir. Mahatma Gandhi de annesinin koyu bir Hindu olması hasebiyle bu prensipten oldukça etkilemiş ve Hindistan dışında bulunduğu dönemlerde dahi et yememiştir. Ona göre et yemeden yani vejetaryen bir beslenme, hem insan vücuduna faydalı hem de çok düşük gelir seviyesine sahip olan Hindistan'da, ekonomik bir amaca hizmet etmişti.

Brahmaçarya Brahmaçarya, Mahatma Gandhi için dünyevi zevklerden uzak kalmakla aynı anlama gelmektedir. Kaynaklarda Mahatma Gandhi'nin, ihtiras içeren duyguların kendisine büyük bir suçluluk ve utanç duygusu verdiği düşüncesiyle 36 yaşında cinsellikten uzak durma konusunda kendisine söz verdiği bilgisi mevcuttur. Ona göre Brahmaçarya, "duyguların düşünce, söz ve eylemde kontrolü" anlamını taşımaktadır.

Gümrükçüoğlu

Sadelik Her zaman sade bir yaşam tarzı benimsediği bilinen Mahatma Gandhi'nin Batı tarzı yaşamın çok masraflı olduğunu düşündüğü; ailesi ve çevresine sade yaşam için teşvikler yaptığı görülmüştür. Hatta başkasına çamaşır yıkatmanın ne kadar masraflı olduğunun farkına vardığında kendi gömleklerini yıkayıp ütümeye başladığı söylenmektedir. Öte yandan halkın kendi kıyafetlerini kendilerinin dikmesini tavsiye ederek İngiliz mallarını boykot etmiştir.

İnanç Hinduizm'e mensup olan Mahatma Gandhi, Budizm'i, Hristiyanlığı ve İslamiyet'i kutsal kitaplarından öğrenmiş; bütün dinlerin eşit olduğuna inanarak hepsine saygı duymuştur.¹⁴

Sessiz Direnişi (1919-1948)

Mahatma Gandhi'nin hayat prensipleri/ilkelere, inandığı doğruları kendisine göre haklı mücadelesinin birer aracıydı. Bu yolda gerçek huzura ermek için önce insanın kendini arındırmasına inanmış ve dışarıdaki sorunlardan arınmanın yollarını aramıştır. Her eyleminde şiddetten uzak kalmayı öngörmüş; bu direnişini sessiz olarak betimleyerek insanlığa şiddetsiz de mücadele edilebileceğini kanıtlamıştır.

Asıl amacı şiddetsiz mücadele olan Mahatma Gandhi, bunun da ancak şiddete sessiz kalarak gösterebileceğine inanmıştır. Bu bağlamda sömürgeciliğe karşı yapılan eylemlerde halk Mahatma Gandhi'nin sessiz direnişini benimsemiş, İngiltere yönetiminin şiddet yanlı politikasına karşılık vermemeyi tercih etmişti. Halkı, şiddete karşı sessiz kalınması gerektiği konusunda sürekli bilgilendirmiş ve Budizm'in kurucusu Buddha ile Peygamber İsa'ya yapılan zulümleri buna örnek göstermişti.¹⁵ Mahatma Gandhi, Budizm'in izinde şiddete tam anlamıyla karşı olmuş, öğretilerine uygun bir yaşam sürdürmüş,¹⁶ bu derin felsefe Mahatma Gandhi'nin ahimsa misyonuyla birleştiğinde karşı durulamaz güç oluşturmuştu.

Mahatma Gandhi, ilk şiddetsiz direnişini Hindistan'da değil, bir Hint şirketinde avukat olarak çalışmak üzere 1893'te gittiği Güney Afrika Cumhuriyeti'nde başlatmıştır. Güney Afrika'da sadece Afrikalılara değil

¹⁴ <https://www.bilgiustam.com/mahatma-gandhi-kimdir-gandhi-ilkelere-nelerdir>, Erişim : 20.06.2018.

¹⁵ Yusuf Hikmet Bayur, Hindistan Tarihi Cilt: 3, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1950, s. 566.

¹⁶ Şeniz Anbarlı, Baskıya Karşı Direnme Hakkı ve Sivil İtaatsizlik (Türkiye Örneği), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 2006, s. 98.

Gümrükçüoğlu

Hintlilere de ayrımcılık yapıldığını gören Mahatma Gandhi, ilk olarak elinde birinci mevki bileti olmasına rağmen üçüncü mevkiye geçmediği için trenden atılmış; yoluna at arabası ile devam ederken, Avrupalı bir yolcuya yer açmak için arabanın dışında basamak üzerinde yolculuk etmeyi reddettiği için sürücü tarafından dövülmüştür. Bunun gibi çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalan Mahatma Gandhi, bir mahkemede hâkimin Hindu türbanını çıkarmasını emrettiğinde buna karşı çıkmıştır. İşte bu örnekler şiddet içermeyen direniş fikri üzerine düşünmesine neden olmuştur. Artık yoluna devam ederek ırkçılığın kalkması için elinden geleni yapmaya tam anlamıyla karar vermiştir.¹⁷ 1906'da, Güney Afrika Hükûmeti, Hint kökenlilerin özel bir kimlik taşımalarını öngören bir kararnameyi kabul edince, 11 Ağustos'ta Johannesburg'da düzenlenen büyük bir protesto gösterisinde ilk kez Satyagraha (hakikate adanma) ilkesine atıfta bulunmuş ve Güney Afrika'da ezilen, horlanan ve haksızlığa uğrayan Hintlileri bir araya getirerek onları bu yolda şiddetsiz direnişe davet etmiş; şiddet, yalan ve haksızlığın aynı şey olduğunu açıklayarak gerçek huzura ermenin tek yolunun şiddete başvurmamak olduğunu fark etmiştir.

Güney Afrika'da yürüttüğü mücadelenin ardından, Hindistan'a dönen Mahatma Gandhi'yi karşılamaya gelen on binlerce Hintli, onun, artık Hindistan için milli bir simge haline döndüğünü düşünmüştür.¹⁸ Kalabalığı gören Mahatma Gandhi, Hindistan'ın özgürlüğünü için herkesin birlik olabileceğini görmüş¹⁹ ancak Hindistan'da kökleri çok eskiye dayanan kast sistemi Mahatma Gandhi'nin önünde büyük bir engel oluşturmuştu. Ülkede bir yandan sömürgeye karşı direniş faaliyetleri yürütürken bir yandan da kast sistemiyle savaşmış, sistemin içine giremeyen Haricanlardan²⁰ Hinduizm'in en büyük günahı olarak bahsetmişti. Mahatma Gandhi, Hindistan Kongre Partisinin farklı dil, din ve ırkların, ancak ortak kültür ve ortak vatan ideali etrafında toplanabilecekleri *Tek Hindistan* politikasını kast

¹⁷ Gandhi, a.g.e., s.151.

¹⁸ Mencütekin, a.g.e., s. 368.

¹⁹ Gandhi, a.g.e., s. 345.

²⁰ Brahmanlar et yemez ve hayvan öldürmek ve hayvana ilişkin işleri en aşağı meslek olarak kabul ederler. Ancak Haricanlar et yer ve Hindular için bu kabul edilmez. Bkz: Halide Edip Adıvar, Hindistan'a Dair, Can Yayınları, İstanbul, 2014, s. 69. Biruni Haricanlardan "Badhatan" olarak bahseder. Toplumda aşağı ve pis işlerle uğraşan, farklı meslekleri olan tek sınıf olarak görülür, gayrimeşru çocuklar olarak görülürler. Bkz: Ebu Reyhan Muhammed b. Ahmed el-Biruni, Tahkiku Ma Li'l-Hind Biruni'nin Gözüyle Hindistan, Çev: Kıvameddin Burslan, TTK, Ankara, 2015, s. 60.

Gümrükçüoğlu

sisteminin kalkmasıyla gerçekleşebileceğini savunmuştu.²¹ O'na göre halk daha kendi içindeki ayrılıkları halledemezken özgürlük mücadelesi sonuçsuz kalacaktı.

Burada şu hususu da dikkat çekmek gerekirse; sessiz direnişle birlikte halkın sömürgeci güçlere karşı ayaklanması, sivil itaatsizliği de peşinde getirmişti.²² Mahatma Gandhi'ye göre sivil itaatsizlik, şiddete başvurmadan direnme, gerçeğe ve adalete derin bağlılık, pasif direnmenin anahtarı haline gelmişti.²³ Bundan hareketle Mahatma Gandhi, halka uygulanan şiddete rağmen insanoğlunun acı çekmemesi için, halkı direnişte silahsızlanmaya çağırılmıştı.²⁴ İnancının temelini oturttuğu şiddetsizliğe bağımlılığıyla halkın refahını kimseye zarar gelmeden kazanmayı amaçladı. Mahatma Gandhi inancı olan şiddetsizliğe o kadar bağlıydı ki sessiz direniş tanımının bile kin özelliği taşıdığını direniş sözcüğünün şiddet barındırdığı düşünüyordu. Sessiz direniş yerine satyagraha denilmesini tercih etmişti. Bu ifade aynı zamanda Gücerat dilinde hakikati, aşkı ve ruh gücünü ifade ediyordu.²⁵ Mahatma Gandhi; Thoreau ve Tolstoy'un şiddeti dışlayan direnme felsefelerini²⁶ geliştirmiş, gerçekleştirdiği ve başarıya ulaştırdığı çok sayıda sivil itaatsizlik eylemleriyle sessiz direniş kavramını tüm dünyada tanınmasını sağlamıştır.²⁷ Kazandırdığı şiddetsizlik öğretisi dünyaya istenilenin haklı direnişle de ele geçirilebileceğini öğretti.

Sessiz Direniş Karşısında İngiliz Hükûmetinin Tavrı

Mahatma Gandhi'nin çalışmaları meyvesini vermeye başladığında, İngiltere hükümeti direnişi görmezden gelmiş ancak çığ gibi büyümeye devam ederek ülke genelinde ayaklanmaların yaşanmasına neden olmuştu. Ayaklanmaların bitmeyeceğini anlayan İngilizler, ülke genelinde

²¹ Ali Fuat Bilkan, "Halide Edip Adıvar'ın Hindistan'daki Konferansları", Bilig Dergisi, Sayı 56, Ankara, 2011, s. 41.

²² Şeniz Anbarlı, Baskıya Karşı Direnme Hakkı ve Sivil İtaatsizlik (Türkiye Örneğiyle), İzmir, 2006, s.104.

²³ Şeniz Anbarlı, "Bir Pasif Direnme Modeli Olarak Sivil İtaatsizlik", C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Doç. Dr. Feramuz Aydoğan'ın Anısına, Çanakkale, 2001, s.319.

²⁴ Charles F. Andrew, Mahatma Gandhi At Work His Own Story Continued, The Macmillian Company, New York, 1931, p.9.

²⁵ Kadir Candan-Murat Bilgin, "Sivil İtaatsizlik, Yasama Dergisi", 2001, Sayı 19, s. 72.

²⁶ Tolstoy ve Gandhi birbirleriyle özellikle şiddetsizlik ve dünya siyaseti hakkında İngilizce mektuplaşmışlardır. Bkz: B. Srinivasa Murthy, Mahatma Gandhi And Leo Tolstoy Letters, Long Beach Publications, CA, 1987, p. 4.

²⁷ Candan- Bilgin, a.g.m., s. 71.

Gümrükçüoğlu

tutuklamalara girişmiş; Hindistan kongresinin birçok şube üyelerini tevkif edip mallarına el koymuş, direniş hareketinin kışkırtıcılarıyla onlara uyanları ihtiyar, kadın, çocuk on binlerce insanı hapse atmıştı. Tüm zorbalıklara ve büyük kayıplara rağmen halk geri adım atmamıştır. Sessiz direniş hareketiyle ilgili olarak yargılananların hemen hepsi “hükümetle işbirliği yapmamaya ahdetmiş” olduklarını söyleyerek mahkeme gitmeyip savcı ve şahitlerin sözlerini dinlememiş; mahkemede sorularına cevap vermemiş ve mahkeme boyunca aralarında konuşmuş, kitap ve gazete okumuşlardı.²⁸ Bu davranışları ile İngiliz yönetimini tanımadıklarını açıkça göstermişlerdir.

Mahatma Gandhi'nin sessiz direnişi temel olarak İngiliz yönetiminin zulmü konusunda halkı bilgilendirmek; İngiliz hükûmetiyle teması kesmek, kamuda çalışanların istifasını sağlamak; hükümetin tekelinde olan tuz imalatında halkın doğrudan satış ve imalatına teşvik etmek; içkiden halkı menetmek; ağır toprak vergisini vermemeye halkı kışkırtmak; İngiliz malları ve yabancı kumaşların alımını boykot etmek amaçları doğrultusunda vücut bulmuş ve sabırlı duruş Hintlileri başarıya ulaştırmıştır.²⁹

Öte yandan mücadelenin önemli kısmını oluşturan, tuz imalatındaki yasağın protesto edilmesinin stratejik açıdan önemli olduğunu vurgulamak gerekir. Bu konuyu ayrı başlık altında incelemek konunun önemini göz önüne serecektir.

Tuz Yürüyüşü (12 Mart 1930)

Sessiz Direnişin önemli bir kısmını da meşhur tuz yürüyüşü oluşturmaktadır, bu açıdan bakıldığında Hindistan'ın uzun sahillerinde bolca bulunan tuzun, Hintlilerin üretmesi ve satmasının İngiliz hükümetince yasaklanması üstelik de Hintlilerden tuz vergisi adı altında ağır vergiler alınması halkı öfkeliendiren son adım olmuştur. Tuz yürüyüşü Mahatma Gandhi liderliğinde başlayan ve milyonları peşinden getiren kayda değer bir direniş simgesi haline gelmiştir. Mahatma Gandhi tuz yürüyüşü öncesince İngiltere Genel Valisi Lord Irwin'e yazdığı uzun mektupta şunları dile getirmiştir: “Neden İngiliz egemenliğini bir lanet olarak görüyorum? Çünkü gitgide artan bir sömürü sistemi ve ülkenin dayanamayacağı kadar yıkıcı, pahalı askeri ve sivil yönetimle suskun milyonlarca insanı yoksullaştırmıştır.”³⁰ Mahatma Gandhi bu sözleriyle direnişine devam

²⁸ Bayur, a.g.e., s. 568.

²⁹ Bayur, a.g.e., s. 566.

³⁰ Pascal Alan Nazareth, Olağanüstü Bir Lider: Gandhi, Çev: Kosta Sarıoğlu Albatros Yayınları, İstanbul, 2014, s. 31.

Gümrükçüoğlu

edeceğini alenen belirtmiş ve ardından gelen birçok destekçisiyle Dandi denilen bölgeye doğru aylarca süren yürüyüşe başlamıştır. Sahilde toplanan halk İngiltere'nin yasağını çiğneyip tuz üretince Mahatma Gandhi ve binlerce kişi tutuklanmış; yasa da işlemez hale getirilmiştir.³¹ Halkın bu yürüyüşü sömürge devletine karşı silahsız kazanılmış önemli bir örnektir.

İngiltere karşısında yekvücut olan Hindistan halkı bu defa kendi arasında ihtilafa düşmüş ve Hindu-Müslüman çatışması baş göstermiştir. Bu durum karşısında Mahatma Gandhi İngiliz sömürsüne karşı takındığı tavrı Müslüman-Hindu çatışmaları için de takınmış ve sessiz direnişinin bir parçası olan ölüm orucuna başlamıştır. Halka hitaben bir konuşma yapan Mahatma Gandhi, “Bugün Hindu, Sih veya Müslüman ya da Parsis olduğumuzu unutmamız. Hindistan'ın işlerini düzgün bir şekilde yürütmek için sadece Hintliler olmalıyız. İçinde milletin işi varsa, tüm inançlar tüm Hintlileri birdir. Müslümanlar, Parsis, Sihler ve diğerleri, biz Hintliler ve Hinduları korumak için hayatlarımızı bırakmalıyız.”³² diyerek çatışmaların son bulmasını istemiştir. Hindistan'ın kaderini belirleyen liderin ülkenin kendi iç çatışmasından dolayı öleceği korkusu halkı endişelendirirken, Mahatma Gandhi ancak Müslüman ve Hindu liderlerin önünde silahlarını yere atarak vazgeçtiklerini söylerlerse ölüm orucunu bırakacağını belirtmiştir. Mahatma Gandhi'nin kararlılığı karşısında çatışmalar

Mahatma Gandhi'nin Ölümü

Hindistan ve Hindistan Bağımsızlık Hareketi'nin siyasi ve ruhani lideri, gerçek ve kötülüğe karşı aktif ama şiddet unsuru içermeyen direniş ile ilgili olan Satyagraha felsefesinin öncüsü Mohandas Karamchand Gandhi'nin halk arasındaki çatışmaların sona ermesi için tuttuğu ölüm orucu bedenini oldukça zayıflatmış ve bitkin düşürmüştü. Bütün bunlara rağmen ayakta kalmayı başaran Mahatma Gandhi, 30 Ocak 1948'de Yeni Delhi'de fanatik bir Hindu tarafından öldürülmüştür.³³

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından, Mahatma Gandhi'nin doğum günü olan 2 Ekim, “Dünya Şiddete Hayır” günü olarak ilan edilmiştir.

³¹ Nazareth, a.g.e., s. 39.

³² Joseph Lelyveld, Great Soul Mahatma Gandhi And His Struggle With India, Alfred A. Knopf, New York, 2011, p. 419.

³³ Krishna Kripalani, All Men Are Brothers Life And Thoughts of Mahatma Gandhi As Told In His Own Words, Unesco Centennial Reprint, 1969, p.55.

Sonuç

Mahatma Gandhi, “Hindistan Hintlilerindir” diyerek sabırla ömrünü sessiz mücadelesine adanmış ve yıllar boyu derin sessizliğe gömülen kitleler onun sayesinde harekete geçmiştir. Kendi halkının dışında dünya insanı içinde bu direnişini sürdüren Mahatma Gandhi, şiddetsizlikle şiddetin karşısında durulabileceğini kanıtlamıştır. Mahatma Gandhi'nin şiddetsizlik eylemi kimilerince etkisiz ve basit olarak değerlendirilse de sonuca bakıldığında Hindistan'ın geldiği bugün etkisinin en iyi göstergesidir.

Sessiz direnişin halkın mücadelesi şiddet karşısında şiddetsiz duruşu; düşünsel ve duygusal zarar vermemek hatta nefret ve intikam duygusundan arındırmak anlamına da gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında bütün etnik köken ve dinlere karşı saygı ve sevgiyi içinde barındıran söz konusu direniş/mücadele sabır ve kararlılıkla yoğrulduğunda büyük bir etki uyandırarak başarıyı kaçınılmaz kılmıştır.

Çalışmamızda, Mahatma Gandhi'nin hayatındaki dönüm noktalarına ve onun liderliğinin altında yatan karakteristik özellikleriyle, İngiliz sömürgesine karşı mücadelesinde halkın desteğine kararlılığına değinilmiştir. Sömürgeci güçlere karşı yürüttüğü direnişte halkın benimsediği kast sistemini reddetmiş, sınıf ayrılıklarına da tepkisini aynı ölçüde göstermiştir. Hindistan'ın geleceği için her şeyi göze alan Mahatma Gandhi, sessiz direnişiyile bir devrimi başarmış bir liderdir.

Kaynaklar

ADIVAR, H., (2014). *Hindistan'a Dair*, Can Yayınevi, İstanbul.

ANBARLI, Ş., (2001). ‘‘Bir Pasif Direnme Modeli Olarak Sivil İtaatsizlik’’, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Doç. Dr. Feramuz Aydoğan’ın Anısına, *Çanakkale*, ss.319-328.

ANBARLI, Ş., (2006). *Baskıya Karşı Direnme Hakkı ve Sivil İtaatsizlik (Türkiye Örneği)*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.

ANDREW, C. F., (1931). *Mahatma Gandhi At Work His Own Story Continued*, The Macmillian Company, New York.

BASHAM, A. L., (1954). *The Wonder That Was India*, Grove Press Inc. New York.

BAYUR, Y. H., (1950). *Hindistan Tarihi*, C 3, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

BİLKAN, A. F., (2011). *Halide Edip Adıvar’ın Hindistan’daki Konferansları*, Bilig Dergisi, S. 56, Ankara, ss.33-44.

BİRÜNİ, (2015). *Tahkiku Ma Li'l-Hind Biruni'nin Gözüyle Hindistan*, Çev: Kıvameddin Burslan, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

CANDAN, K. ve BİLGİN, M., (2001). *Sivil İtaatsizlik*, Yasama Dergisi, S 19, ss. 57-92.

FISCHER, L., (1954). *Gandhi His Life And Mesage For The World*, A Signet Key Book, USA.

Gümrükçüoğlu

GÜNGÖREN, Ö. C., (2001). *Bhagavad-Gita Tanrının Şarkısı*, Yol Yayınları, İstanbul.

KARAMÇAND, G. M., (2016). *Hakikatin Peşinde Başımdan Geçenler*, Çev: Vedat Günyol, Alfa Yaşam, II. Baskı, İstanbul.

KRİPALANİ, K., (1969). *All Men Are Brothers Life And Thoughts Of Mahatma Gandhi As Told In His Own Words*, Unesco Centennial Reprint.

LELYVELD, J., (2011). *Great Soul Mahatma Gandhi And His Struggle With India*, Alfred A. Knopf, New York.

MEHTA, V., (1977). *Mahatma Gandhi And His Apostles*, Penguin Book, USA.

MENCÜTEKİN, M., (2007). ‘Sinema Perdesinde Kırılan Karizma Işığı: Mahatma Gandhi’, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S. 18, Konya, ss. 366-392.

MURTHY, B. S., (1987). *Mahatma Gandhi And Leo Tolstoy Letters*, Long Beach Publications, CA.

NAZARETH, P. A., (2014). *Olağanüstü Bir Lider: Gandhi*, Çev: Kosta Sarıoğlu, Albatros Yayınları, İstanbul.

ÖZENÇ, N., (2006). ‘Gandhi'nin İfadesiyle Ahimsa’, Edebiyat Dergisi, S. 15, Konya, ss.167-172.

İnternet Sitesi

<https://www.bilgiustam.com/mahatma-gandhi-kimdir-gandhi-ilkeleri-nelerdir?>, Erişim: 20.06.2018

Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi 2018, 5 (16), ss. 378-393

Gümrükçüoğlu